

**מהלים
נהישות**

.....
המחלקה לנכים ואוכלוסיות מיוחדות
.....

מהלים נהישות

המחלקה לנכים ואוכלוסיות מיוחדות

החברה למתנ"סים

מרכזים קהילתיים בישראל בע"מ (חל"צ)

מינהל תוכן ופיתוח קהילה
המחלקה לנכים ואוכלוסיות מיוחדות

השדרה המרכזית 15

מודיעין-מכבים-רעות 71730

טלפון: 073-2870208

פקס: 073-2870332

דוא"ל: nechim@matnasim.org.il

www.matnasim.org.il

www.matnachim.org.il

אדר תשע"ה פברואר 2013

תמונת השער: איור מתוך תערוכה שערכה
המחלקה לנכים ואוכלוסיות מיוחדות, לפני
מספר שנים, במסגרת "שבוע הנכה בקהילה".
האמנים: תמיר יהודה ולירן טובמן.

על המחלקה לנכים ואוכלוסיות מיוחדות

מתקיים שיתוף פעולה עם ארגוני נכים, רשויות מקומיות, גופים ציבוריים, התנדבותיים ועסקיים רבים, ביניהם המוסד לביטוח לאומי, ה'וינט ישראל, וכן עם קרנות.

יותר מ-140 מתנ"סים ברחבי הארץ, בחברה היהודית - חילונים וחרדים - ובחברה הלא יהודית כאחד, מקיימים תכניות לאנשים עם מוגבלות, בכל אפיקי ההשתלבות. תכניות אלו כוללות שירותי העשרה והעצמה אישית, פעילות במסגרת קבוצות שייכות, שירותי תמיכה למשפחה, בנייה והעצמה קהילתית, השתלבות בתעסוקה ובכל תחומי העשייה בקהילה.

ייעוד המחלקה

יצירת שינוי חברתי וקידום הנהגת המתנ"סים להשתלבותם ולמעורבותם של אנשים עם מוגבלויות ובני משפחותיהם, לשם שיפור איכות חייהם והעמקת שותפותם בקהילה. זאת, באמצעות עידוד קהילות יוזמות והפעלת תכניות פנאי וחברה.

החברה למתנ"סים שואפת לפתח רשת חברתית אמיתית בין כל חברי הקהילה, להפיל חומות ולשבור מחסומים בין אנשים ולתת שירות מיטבי לכל האוכלוסיות. מתוך כך, המתנ"ס הוא בית עבור כל תושבי הקהילה ומחויב לשירות איכותי לכל אדם בה.

החברה למתנ"סים חרתה על דגלה את השתלבות האדם עם המוגבלות במסגרת העשייה של המתנ"סים ובחיי הקהילה בכלל. על פי תפיסת עולמה של החברה, לכל אדם עומדת הזכות להיות שותף פעיל בקהילה מבלי שמוגבלותו תהווה לו מכשול.

לצורך מימוש תפיסה זו הוקמה בשנת 1991 המחלקה לנכים ואוכלוסיות מיוחדות, שמטרתה לקדם, בשיתוף המתנ"סים, את השתלבותם של אנשים עם מוגבלות בחברה ובקהילה.

המחלקה פועלת בשיתופי פעולה עם משרדים ממשלתיים, ביניהם משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד החינוך, משרד הבריאות, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות במשרד המשפטים ואחרים, וכן

על המחלקה לנכים ואוכלוסיות מיוחדות - המשך

הערכים המובילים

- אנשים עם מוגבלות זכאים להזדמנויות ולזכויות שוות;
- שוויון הזדמנויות הוא זכות ולא חסד;
- חברה המשלבת בתוכה אנשים עם מוגבלות היא חברה איכותית יותר וצודקת;
- הסרת מחסומים סביבתיים, חברתיים ותקשורתיים היא המפתח לשילובם האמיתי של אנשים עם מוגבלות בזרם החיים המרכזי.

אוכלוסיות היעד

- אנשים עם מוגבלות פיזית;
- אנשים עם מוגבלות שמיעה וחרשים;
- אנשים עם מוגבלות ראייה ועיוורים;
- אנשים עם מוגבלות נפשית ונפגעי אירוע מוחי;
- אנשים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית;
- אנשים עם מוגבלות תקשורתית - PDD, אספרגר;
- אנשים עם לקות למידה מורכבת.

דרכי פעולה

- מיפוי ועדכון מתמשך של צורכי אנשים עם מוגבלות, בעיקר בתחומי הקהילה, הפנאי והנהגשות הפיזית והחברתית;
- פיתוח תכניות מותאמות במתנ"סים;
- קידום הנהגשות במתנ"סים עבור כל סוגי המוגבלויות;
- הטמעת התפיסה הערכית של הכלת אנשים עם מוגבלות בקהילה ושינוי עמדות שליליות, פחדים ודחיית האדם עם המוגבלות;
- סגור ומאבק נגד אפליית אנשים עם מוגבלות;
- העצמה ופיתוח מנהיגות בקרב אנשים עם מוגבלות ובני משפחתם באמצעות קיום קורסים לחיזוק האוטונומיה ועידוד קבוצות של אנשים עם מוגבלות לקדם את זכויותיהם וצרכיהם;
- קיום שיתופי פעולה עם משרדי ממשלה, רשויות מקומיות וארגוני נכים;
- הכשרה מקצועית למנהלי המתנ"סים, למנהלי תחום אוכלוסיות מיוחדות במתנ"סים, לרכזי התכניות השונות של המחלקה במתנ"סים, לכלל צוותי המתנ"סים ולעובדי רשויות מקומיות;
- הפקת ימי עיון, אירועים ופעילויות כלל-ארציים לאוכלוסייה ולצוותים;
- הפקת מערך פרסומים מקצועיים והפצתם, בכלל זה אתר אינטרנט - מתנ"כים (www.matnachim.org.il), מאגרי מידע, אוהדנים מקצועיים לאנשי צוות, פרסומים בעיתונות הכתובה והדיגיטלית.

"המחלקה לאוכלוסיות מיוחדות הצליחה לייצר מענה רחב היקף, לאנשים עם מוגבלות. המטען המקצועי והערכי שעובדי החברה למתנ"סים מביאים, מצליח לשנות עמדות ותפיסות ולקדם את שילוב האדם עם המוגבלות בקהילה".

תמי קרישפין, מנכ"לית "קשר", הבית של המשפחות המיוחדות

'קהילה נגישה': שוויון הזדמנויות לאנשים עם מוגבלויות בקהילה

'קהילה נגישה' היא תכנית ארצית, שמטרתה הסרת מכשולים ומחסומים סביבתיים, חברתיים ותקשורתיים בפני אנשים עם מוגבלויות. התכנית עוסקת בו-זמנית בכל מהוון המוגבלויות ופועלת לשיפור כל סוגי הנגישויות, תוך הבנה שכולן קשורות זו בזו ומקדמות האחת את האחרת.

תכנית 'קהילה נגישה' פועלת ביישובים רבים, בשיתוף פעולה עם משרד הרווחה והשירותים החברתיים, ה'וינט ישראל-מסד נכויות, משרד הבריאות, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות, המוסד לביטוח לאומי והרשויות המקומיות ועם אנשים מכל סוגי המוגבלויות, תוך יצירת קבוצת כוח משותפת - רשת ארצית של תנועת הנגישות.

התכנית מלווה את מאות הפעילים, שמרביתם אנשים עם מוגבלויות, לאורך השנים, בהתאם לצרכים הייחודיים של כל יישוב.

"לפני עשר שנים, כשהגעתי ליישוב, לא היה יחס לנכים. בכלל לא ידעו מה זה נכים. היום הנושא פתוח בכל המוסדות - יש אתר אינטרנט של הקהילה, יש התייחסות אחרת של נותני השירותים, יש אוזן קשבת. מדברים איתנו בגובה העיניים. זה מתחיל מראש העיר ומחלחל מטה" (פעיל ב'קהילה נגישה').

- קידום הנגישות של שירותים שונים בקהילה: הנגשה פיזית וחברתית, הנגשת מידע, נגישות לקבלת החלטות, נגישות לתעסוקה ונגישות בעתות חירום.

אוכלוסיות היעד

אנשים מכל סוגי המוגבלויות.

מהישיגי התכנית

- אנשים עם מוגבלות מודעים יותר לזכויותיהם ופועלים למיצוין;
- חבר במידה ניכרת שיתוף הפעולה בין אנשים עם מוגבלות למסד לקידום הנגישות;
- אלפי תלמידים ובוטרים ברחבי הארץ נחשפו לעולם הנכות ושינו עמדותיהם בתחום;
- אנשים עם מוגבלות עברו קורסי העצמה והכשרה שונים, יוזמים ומפעילים מאות פעילויות ותכניות חדשות לקידום איכות חייהם.

"העשייה היא בשבילי, היא מחזירה לי את עצמי, לאחר שהכול אבד לי. פתאום אני יכולה לעשות דברים... בעבר חשבתי שאני קטנה, היום אני רואה שאני יכולה" (פעילה בקהילה נגישה).

עקרונות היסוד

עקרונות הפעילות של 'קהילה נגישה' מתווים את הדרך עבור הפועלים במסגרתה:

- כל סוגי הנגישויות - סביבתית, חברתית ותקשורתית, קשורים זה בזה. ההבדל האחד משפיעה באופן דומה על האחרים וחוזר חלילה;
- פעילות במסגרת רב-נכותית הופכת אנשים עם מוגבלות לקבוצת כוח בעלת אינטרסים משותפים, על אף הבדלים בצרכים מסוימים;
- אנשים עם מוגבלות שותפים בקבלת ההחלטות בכל השלבים;
- יצירת רשת חברתית של אנשים עם מוגבלות מעלה את המודעות לשילוב ולהגברת חיים עצמאיים;
- הרחבת שיתוף הפעולה בין ארגונים שונים: ממשלתיים, התנדבותיים, ציבוריים ועסקיים ברמה הארצית, המחוזית והמקומית;
- הרחבת מעגלי השותפים הן ברמת קהלי יעד נוספים בציבור הרחב והן ברמת קבוצות הפעילים.

מטרות התכנית

- פיתוח מודעות לאנשים עם מוגבלות ושינוי עמדות בקרב הציבור;
- העצמה של אנשים עם מוגבלות ושיתופם בתכנון, בניהול וביישום התכנית;

'עמיתים': השתלבות חברתית של אנשים המתמודדים עם מהבלה נפשית

אוכלוסיות היעד

'עמיתים' מיועדת לאנשים בהילאים 18 עד 65, המתמודדים עם מהבלה נפשית, בעלי 40% נכות או יותר וזכאי סל שיקום; אנשים עם מהבלה נפשית, המעוניינים להשתלב בחוגים ובפעילויות פנאי בקהילה והזקוקים לשם כך לליווי. על מנת לאפשר השתלבות מוצלחת 'עמיתים' מספקת:

- ליווי אישי על ידי רכז 'עמיתים';
- מלגה כספית חודשית להשתתפות בחוג על פי בחירת המתמודד;
- סיוע של מתנדבים המסייעים לתהליך השילוב האישי במתנ"ס ובקהילה. גם למשתתפי התכנית מוצע, כשלב מתקדם בתהליך החלמתם, להתנדב בעצמם לטובת חברים אחרים בקהילה, הזקוקים לליווי;
- פעילות קבוצתית: הממוקדת בשיפור המיומנויות החברתיות, הנדרשות להשתלבות בקהילה;
- פעילות בקבוצות משולבות.

"ההגעה למתנ"ס נותנת לי תחושת שייכות לחברה, רגיעה נפשית והנאה... ההשתתפות בחוג הקטינה אצלי את תחושת הבדידות ואני מרגישה כיום שיש לי בית שני" (משתתפת).

'עמיתים', שותפות בין החברה למתנ"סים למשרד הבריאות, פועלת בעשרות מתנ"סים ברחבי הארץ, על בסיס תפיסת העולם, שהחלמה היא תהליך שבו מעורבים הפרט וחברי הקהילה שבתוכה חי האדם המתמודד עם מהבלה נפשית.

מטרות התכנית

- שיקום והחלמה של אנשים המתמודדים עם מהבלה נפשית באמצעות השתלבותם בפעילויות פנאי, הפתוחות לציבור הרחב בקהילה;
- שינוי עמדות בתחום בריאות הנפש - לשם כך מתקיימות עשרות פעילויות הסברה, הכוללות הרצאות, תערוכות, הצגות, ועוד;
- הגברת הידע והסובלנות כלפי השילוב.

'שילוב פרטני' של בוגרים עם מוגבלות בתכניות פנאי

כדי לאפשר שירות מיטבי, רכזי התכנית מבצעים התאמות והנהשות, ככל הניתן, בהתאם לקושי ולמגבלה של המשתתף. לשם כך, מדריכי הפעילויות מקבלים ליווי והדרכה ממנהלי תחום אוכלוסיות מיוחדות במתנ"ס, המקבלים גם הם הנחיה מקצועית מטעם המחלקה לנכים ואוכלוסיות מיוחדות, בהתאם לצרכים שהם מעלים ולהתלבטויות הניצבות לפניהם.

התכנית מתקיימת בשיתוף משרדי הרווחה והחינוך.

אוכלוסיות היעד

אנשים עם מוגבלות, המוכרים על ידי המוסד לביטוח לאומי כזכאים ל-20% נכות ומעלה.

"השילוב בחוג נותן טעם חדש לחיי. כל השבוע אני מחכה ליום שבו אני הולך למתנ"ס. כולם מקבלים אותי יפה ומתייחסים אליי כאל אדם רגיל. אני מרגיש שהשילוב שלי בחוג עושה שינוי גם ביחס האוכלוסייה אל אנשים עם מוגבלות" (משתתף).

התכנית מקדמת את השתלבותם של אנשים עם מוגבלויות בפעילויות חברה, תרבות וספורט במסגרת החוגים המוצעים לתושבי הקהילה.

הרצינונל המוביל את התכנית הוא, כי ניצול שעות הפנאי באופן מיטבי מהביר את הקשרים החברתיים, בנוסף לעצם ההנאה מעיסוק בתחום העניין עצמו.

מטרות התכנית

- חשיפה ושילוב של אנשים עם מוגבלויות בפעילות פנאי נורמטיבית במתנ"סים;
- הגברת נהישות המתנ"סים;
- שיפור איכות החיים של אנשים עם מוגבלות באמצעות הענקת תחושת השתייכות ומעורבות;
- שינוי עמדות בקהילה.

"השילוב גורם לאדם להיפתח, להשלים עם המצב ולהרגיש שייך לקהילה ולא איזה יצור נפרד..."

(מתוך דברים שכתב אדם עיוור, שהשתתף בסדנת "כתיבה יוצרת" והיום משמש כמנהל תחום אוכלוסיות מיוחדות במתנ"ס).

'רעים': קבוצות חברתיות לאנשים עם לקויות תקשורת ולמידה

המשתתפים נפגשים מידי שבוע, באופן סדיר, ומקיימים פעילויות חברתיות והעשרתיות בהנחיית אנשי מקצוע. מטרת הקבוצה היא ליצור מפגש חברתי, קבלת "ארגז כלים" למיומנויות חברתיות ויצירת קשרים.

חברי הקבוצות משתתפים באירועים ארציים, טיולים, מסיבות, אירועי חגים וכך נפגשים עם משתתפי שאר הקבוצות. כמו כן, חברי הקבוצות בוחרים "מועצת משתתפים ארצית", השותפה בקבלת החלטות באשר לסדר היום של התכנית.

תכנית 'רעים' מפעילה קבוצות חברתיות, שמטרתן הרחבת המעגל החברתי למתמודדים עם מגוון קשיי תקשורת, למידה והסתגלות.

ב'רעים' מתמקדים בהתנסות ובלמידה חברתית, תוך בניית קבוצות השתייכות. המרחב הקבוצתי מאפשר לתרגל את המיומנויות הנרכשות בסביבה חמה ותומכת. בנוסף לכך, הקבוצה עצמה מהווה מסגרת חברתית קבועה ומשמעותית עבור חבריה.

אוכלוסיות היעד

תכנית 'רעים' מיועדת למשתתפים בטווח גדול של קבוצות גיל: ילדים, בני נוער ובוגרים, המתמודדים עם PDD, אספרגר (ASD בתפקוד גבוה) ולקויות למידה מורכבות, כולם בעלי אינטליגנציה תקינה.

משתתפי הקבוצות סובלים מקשיים חברתיים, בדידות ודחייה במעגלים החברתיים הנורמטיביים, וחווים בהקשר זה תחושות קשות של תסכול, כישלון ופגיעה בדימוי העצמי.

מטרות התכנית

- פיתוח מיומנויות חברתיות;
- הקניית כישורי חיים;
- הגדלת הרשת החברתית התומכת;
- מתן מענה לשעות הפנאי;
- פיתוח עצמאות בקרב המשתתפים;
- העלאת הדימוי העצמי;
- העצמה אישית וקבוצתית.

"הקבוצה היא עולם. במשך שנים יצאתי רק עם ההורים. ראיתי את האחים שלי יוצאים עם חברים. כל יום שישי הייתי רואה אותם מתכננים את היציאה בפלאפון, ואני בווה מול הטלוויזיה. שאלתי את עצמי: מתי יבוא תורי? עכשיו, בגיל 20, זו פעם ראשונה שחגגתי יום הולדת עם חברי מקבוצת 'רעים'" (משתתף בקבוצת +20).

'מעגלים': מועדונים חברתיים לבוגרים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית

מטרות התכנית

- ❖ יצירת מסגרת חברתית תומכת לבוגרים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית במתנ"סים;
- ❖ פיתוח, תרגול ושימור של מימנויות חברתיות;
- ❖ ההדלת הרשת החברתית של המשתתפים;
- ❖ פיתוח עצמאות בקרב המשתתפים, העצמה אישית וקבוצתית.

אוכלוסיות היעד

בוגרים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית, המתגוררים בבית הוריהם ובמסגרות דיור בקהילה.

'מעגלים' היא תכנית להפעלת רשת של מועדוני פנאי לבוגרים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית (פיהור שכלי).

התכנית משלבת מסגרת של חוגים ייחודיים במתנ"ס לצד פעילויות חברתיות, השמות דגש על תרגול מימנויות חברתיות, עשייה קהילתית, מעורבות חברתית, אירועי שיא, ועוד.

את הקבוצה מנחים אנשי מקצוע מתחומי הטיפול והחינוך המיוחד.

התכנית פועלת במתנ"ס מספר ימים בשבוע, בדרך כלל בשעות אחר הצהריים, והיא מועברת על ידי רכז התכנית ביישוב, המלווה על ידי ועדת יהגוי יישובית. בוועדה חברים כל הגופים העירוניים העוסקים בתחום, תוך שיתוף פעולה מלא עם מחלקת הרווחה ביישוב ועם משרד הרווחה והשירותים החברתיים, האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית-התפתחותית (פיהור שכלי).

"המתנ"ס הפך להיות הבית שלו, הוא סחכה לסעילות ולחברים כל השבוע..." (אימא של משתתף).

מעטפת מקצועית להכשרת מתנדבים עם מוגבלות בעת שירות אזרחי-לאומי

המחלקה לנכים ואוכלוסיות מיוחדות, בשיתוף תחום התנדבות צעירים במחלקה לילדים ונוער בחברה למתנ"סים, זכו לאחרונה להיכלל בגופי המעטפת להכשרת מתנדבים עם מוגבלות, שקיבלו פטור משירות צבאי, ומתנדבים לשירות אזרחי-לאומי. המתנדבים זוכים לליווי, להכשרה ולסדנאות תמיכה קבוצתיות.

התכנית בשיתוף משרד המדע והטכנולוגיה ומינהלת השירות האזרחי-לאומי.

מטרות התכנית

- ליווי אנשים עם מוגבלות, שקיבלו פטור משירות צבאי ומתנדבים לשירות אזרחי-לאומי;
- הכשרת המתנדבים במגוון נושאים, למשל: הכנה להתנדבות, עולם התעסוקה, כלכלה שימושית, מיממניות מחשב, זהות יהודית, הכנה להשכלה, ועוד.

אוכלוסיות היעד

אנשים עם מוגבלות, שקיבלו פטור משירות צבאי ומתנדבים לשירות אזרחי-לאומי.

אמ"א - הורים עם מוגבלות מתנדבים ללוות הורים עם מוגבלות

תכנית חדשנית וניסיונית, בשיתוף ה'וינט ישראל-מסד נכיות, הפועלת בשלושה מתנ"סים.

אמ"א היא תכנית לליווי של הורים עם מוגבלות, שילדו והידלו את ילדיהם תוך התמודדות מוצלחת עם מגבלה, והם תורמים מניסיונם ומכישוריהם להורים עם מוגבלות בתחילת דרכם ההורית. ההורים המלווים עושים זאת בהתנדבות.

המתנדבים עוברים הכשרה מיוחדת, הכוללת סדנאות בתחום הורות עם מגבלה והתנדבות וכן משתתפים בקבוצת תמיכה, בהנחיית איש מקצוע.

מטרות התכנית

- העצמת הורים עם מוגבלות (בהילאים 18 עד 65) בתחילת דרכם ההורית, כדי להגביר את חוסנם ההורי, באמצעות קשר וליווי של הורים ותיקים עם מוגבלות;
- מתן פתרונות ממוקדים להורים עם מוגבלות במצבי שגרה וחירום;
- בניית מערך ידע יישומי להכשרה ולסיוע להורים עם מוגבלות לצורך הפצה רחבה בתום הניסוי.

אוכלוסיות היעד

הורים עם מוגבלות בתחילת דרכם ההורית.

להתקשרות

החברה למתנ"סים
מרכזים קהילתיים בישראל בע"מ (חכ"צ)

מינהל תוכן ופיתוח קהילה
המחלקה לנכים ואוכלוסיות מיוחדות

השדרה המרכזית 15,
מודיעין-מכבים-רעות 71730

טלפון: 073-2870208

פקס: 073-2870332

דוא"ל: nechim@matnasim.org.il

www.matnachim.org.il

חברת זו מתארת את פעילותה של המחלקה
לנכים ואוכלוסיות מיוחדות בחברה למתנ"סים.

המחלקה פועלת ליצירת שינוי חברתי ולקידום
השתלבותם של אנשים עם מוגבלות בחברה
ובקהילה, ומקיימת שיתופי פעולה עם המתנ"סים
ועם גורמים ממשלתיים וציבוריים רבים.

החברה למתנ"סים

מרכזים קהילתיים בישראל בע"מ (חל"צ)

מינהל תוכן ופיתוח קהילה
המחלקה לנכים ואוכלוסיות מיוחדות

השדרה המרכזית 15, בית ליהוד 1
מודיעין-מכבים-רעות 71730

טלפון: 073-2870208

פקס: 073-2870332

דוא"ל: nechim@matnasim.org.il

www.matnasim.org.il

www.matnachim.org.il